

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne for

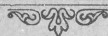
Det Norske Historiske Kildeskriftfond.

3die Bind.

Ved

Magnus Olsen.

**3die Hefte,
Slutningshefte.**

Christiania.

I Hovedkommission hos Jacob Dybwad.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri A/S.

1924.

4. Fonnaas.

(Bd. I S. 50—71. II S. 526 f.)

Th. von Grienberger (Göttingische gelehrte Anzeigen 1906 Nr. 2 S. 144 ff.) har gjort den Iagttagelse, at Linjerne 1 og 2 maa læses efter Linje 4, idet hine Linjer ikke kan tænkes at have sluttet saaledes, at de lod Plads aaben til denne. Han lader Indskriften begynde med den for sig skrevne a-Rune og Linje 4 og slutte med Linje 3. Idet han videre istedenfor η læser A og opfatter \mathfrak{z} som en Ligatur af to \mathfrak{H} -Runer (jfr. smst. S. 158 f.), samt gjør opmærksom paa, at ikke-udtalelige Runeforbindelser bare findes i Naboskab af Likvid (l , r), naar han frem til følgende Læsning og Tolkning:

a | (4) ihsbidult | (2) wkshu | (1) | alsklr | (3) iarsAAAsrbse , d. e. $\text{aih sbidul t(i)l wkshu}$ (hvor h skal være »orthographisch versetzt«, istedenfor * hwksu , d. e. * hugsu , Gen. af et forudsat * hugsa f. »Erindring, Minde») Alsk(i)l(A)R (Personnavn i Gen.) iAR (Mandsnavn i Nom.) sAA AS (e)rbse ('ille qui Erpse'), »Spænden eier, til Minde om A., IAR, han som (o: med Tilnavnet) Erpse«. — Om det for sig skrevne a udtales den Formodning, at Runeristeren »habe die ursprüngliche Absicht gehabt, die Inschrift mit linksgewendeter Zeile in der Mitte der Platte zu beginnen, habe das linksgewendete a geritzt und unmittelbar darauf seine erste Absicht, gewiss aus Gründen der überlegten Raumeinteilung aufgegeben und die Inschrift am Rande weitergeführt. Das einmal geschriebene a aber habe er als Anfang der Inschrift trotz der etwas ungewöhnlichen Position in voller Geltung stehen lassen.«

Uafhængig af v. Grienberger har Achille Burgun (Nogen bemærkninger til Fonnaas-spændens indskrift [Vidensk.selsk.s Forhandl. 1911. No. 1], Christiania 1911) gjort den samme Iagttagelse med Hensyn til Læsningen af Linjerne 1 og 2 i Forhold til Linje 4¹. Han foreslaar at læse Indskriften saaledes:

a | (4) ihspidult | (3) $\text{i\eta r s a \eta r s r b s e}$ | (1) $\mathfrak{r} \mathfrak{l} \mathfrak{s} \mathfrak{k} \mathfrak{l} \mathfrak{r}$ | (2) wkshu og antyder en Tolkning, hvorefter Indskriften indeholder to Udsagn: $\text{aih spidul t(a)li\eta r}$. . . $(a)\eta(i)l(a)sk(a)l(k)R$ $w(a)k(r)s$ $h(i)u$, d. e. »Spænden eier Taling [jfr. Bd. II S 613] . . . Angelskalk, Vagr's (Søn), hugg [o: ristede] (Runerne)«. — Om den for sig staaende a-Rune udkaster Burgun den Tanke, »at runeristeren har git \mathfrak{z} -runen en dobbelt

¹ Jfr. Finnur Jónsson, Nordisk tidsskrift for filologi 4. række I, 1912, S. 35 (Burgun's »bemærkninger om den rette rækkefølge af linjerne synes mig meget træffende«).

betydning: den skulde kanske være en forkortelse av *alu* paa samme tid som den er del av ordet *aih*; for at faa det uttrykt, maatte runen skilles ut av rækken«.

Ad. Noreen (Altisl. Gramm. 4, 1923, S. 378 f.) følger Burgun i Tolkningen af de tre Ord *aih sbi(n)dul(a) t(a)lij(a)_R¹*, som han gjengiver ved: *á *spindol *Táler . . . »Táler besitzt die spange . . .«* Resten af Indskriften meddeler han i Transskription, uden forklarende Tilføielser. At mærke er her, at han — under Tvil — transkriberer *þ* ved *p* (jfr. Bd. II S. 634, hvortil Noreen henviser). Denne Lydværdi hævder Ivar Lindquist (Galdrar, Göteborg 1923, S. 81) med stor Bestemthed.

I Modsætning til alle disse Forskere taler Erik Noreen (Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala Förhandlingar 1916—1918 S. 5) om Runen *ʌ* paa Fonnaas-Spænden »i en absolut otolkbar följd av runor, som kanske rentav ej har språklig karakter«, og S. Feist (Arkiv f. nord. filol. XXXV, 1919, S. 267 Anm. 3) nævner Fonnaas-Indskriften som karakteristisk Eksempel paa »sinnlose Buchstabenfolgen«.

Blandt Bugge's Notater fra hans sidste Aar findes følgende Optegnelse, som han neppe har havt Anledning til at gennemse og overveie paany: »*wkshuigr* kanské af **uzahúð*. Derefter *sa* Pronomen. *ns* forkortet for *Ingulfs* eller lign.; jfr. *ṛ d* Ødemotland [Bd. II S. 547]. Derefter: *rb* = *arbija* »Arving«. *se* Pronomen; jfr. *se* Krogsta. *se* med Hovedtone; derimod *sa* med protonisk Bitone²«.

S. 55 L. 34 ff. Ifølge O. v. Friesen, Lister- och Listerby-stenarna i Blekinge (Uppsala 1916) S. 9 er Bemærkningen om »*p*« i »*spa*« og *b* i *uþaraba* paa Björketorp-Stenen ikke rigtig: Runen i det første Ord »är alldeles lik» *b* i *uþaraba* »sådan Bugge beskrevit den. Äfven hon [p: »*p*« i »*spa*«] är sålunda ristad så att de båda bistafvarna icke nå hvarandra. Bägge runorna äro fullkomligt tydliga, hvadan något tvifvel ej råder om deras utseende i något afseende. Orsaken till Bugges misstag är väl förmodligen i detta fall som äljest att tillskrifva pappersaftryck, som vid packning eller transport blifvit skadade. Bugge vill på grund af den förmenta skillnaden i utseende mellan runorna för Björketorpsstenen antaga tillvaron af såväl en *p*- som en *b* runa. Detta antagande förfaller sålunda: som tecken för *p*- och *b*-ljud brukas här som på Vadstenabruksteaten ett enda tecken: *b*.«

S. 57 L. 33 ff. Som Analogi for, at Runerne *aih* er fordelt paa forskjellige Linjer, bliver at nævne *ai* paa Vimose-Dopskoen efter den af Bugge (Aarbøger 1905 S. 145 ff.) forsøgte Tolkning.

S. 58 f. Om *spi(n)dul* af lat. *spīnula* jfr. Viggo Brøndal, Substrater og Laan i Romansk og Germansk (København 1917) S. 62 Anm. 2: »*spīn(u)la* (hvoraf it. *spilla* 'épingle') har . . . opr. givet **spindle*. Heri er *dl* ved Forskydning op mod Forganen (sml. *tl* > *kl* . . .) blevet til *gl*: *épingle*. At tyde dette som **sphingula* < *sphinx* (G. Paris) eller *spīcula* (Ascoli) — hvorved *épingle* paa unaturlig Maade skilles fra it. *spilla* — synes derfor unødvendigt. Sml. Meyer-Lübke *Hist. Gramm.*, § 180.«

¹ I stedetfor *ṛ* læser Noreen med v. Grienberger *java*-Runen, som han tildeler den ældre Lydværdi *j*.

² I en anden Optegnelse: »Kanské: *sa* (i)ṛ(*)*s* (a)*rb*(i)ja. *se* kanské »han«; jfr. *se* Krogsta. Neppe *e* at tage for sig, jfr. *ee* Aagedal [Bd. II S. 553, Aarbøger 1905 S. 154 f., 194, 203, 314]. Husk: *sa* *uwiṛa* Vimose og *sa* Lindholm.«

S. 59 t(e). Paa en Brakteat fra Wien i Kjøbenhavns Museum læser Bugge (Aarbøger 1905 S. 302) et Tilnavn tilas »den gode«, »den brave«.

S. 69. Schetelig (Bd. III S. 57 ff., 76) sætter Fonnaas-Spændens Tid til første Halvdel af 6te Aarh. Ved denne Tid var det almindeligt, at de mere fremtrædende og kostbare Spænder blev forsynet med Indskrifter. Det er derfor rimeligt, at Runerne paa Fonnaas-Spænden er nogenlunde samtidige med selve Gjenstanden. — Schetelig meddeler (Bd. III S. 57 f.) Fotografier af Fonnaas-Spændens Forside og af den runebeskrevne Plade, desuden Tegning (udført af Fru S. Krafft) af andre Detaljer paa Bagsiden.